

Elżbieta Szyszlak

Rola czeskiej policji w kreowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnych w kontekście mniejszości romskiej

Wschodnioznawstwo 8, 13-29

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Szyszlak

Rola czeskiej policji w kreowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnych w kontekście mniejszości romskiej

Wśród zadań policji wymienia się zapewnienie bezpieczeństwa jednostkom i grupom obywateli w skali mikro. Jest to bezpieczeństwo poszczególnych społeczności lokalnych (bloku, osiedla, gminy, powiatu, województwa)¹. Nie inaczej jest w przypadku Policji Republiki Czeskiej. Jednakże bezpieczeństwo społeczności lokalnych w kontekście zagadnienia mniejszości narodowych, w tym romskiej, stawia przed policją dodatkowe specyficzne wymagania i implikuje zastosowanie niestandardowych instrumentów. Problematyka ta stała się trwałym elementem zainteresowań czeskiej policji, o czym świadczy pojawienie się nowych rozwiązań systemowych, ustawiczne doksztalcanie policjantów w tym kierunku, tworzenie podstaw dla rozwoju działań prewencyjnych, realizowanie projektów na poziomie lokalnym czy tworzenie mechanizmów pozwalających na zatrudnianie członków mniejszości narodowych. Aktywność w tym obszarze służyć ma m.in. poprawie stanu bezpieczeństwa społeczności lokalnych, w których mniejszości stanowią trwałe element struktury społecznej.

Celem artykułu jest ukazanie roli czeskiej policji oraz wyzwań, przed którymi stoi i wykorzystywanych instrumentów w kreowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnych w kontekście mniejszości romskiej.

Punkt wyjścia dla działań Policji Republiki Czeskiej podejmowanych w stosunku do mniejszości narodowych stanowi tzw. community policing tj. traktowanie działalności policji w kategoriach służby publicznej. W takim ujęciu bardzo ważne jest włączanie obywateli do pracy policji a policji i policjantów do spraw publicznych. W przypadku działalności policji dotyczącej mniejszości narodowych oznacza to dążenie do wytworzenia i implementacji takich mechanizmów i instrumentów, które umożliwiają policjantom i członkom mniejszości lepszą komunikację, budowę wzajemnego zaufania, rozwiązywanie problemów mniejszości znajdujących się w kompetencjach policji i włączenie członków mniejszości w proces budowania ich własnego bezpieczeństwa. Wprowadzanie w życie

¹ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2009, s. 11.

założeń community policing nie odbywa się jednak bez przeszkód, a jedną z podstawowych jest w opinii Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej nieprzygotowanie struktury policji na przyjęcie kompleksowych zmian².

Mimo pewnych zastrzeżeń dotychczasową realizację zasad community policing uznać należy w perspektywie problematyki mniejszościowej za istotną i pożądaną. Szczególne znaczenie zyskuje wszak w kontekście problematyki społeczności romskiej, której sytuacja z perspektywy bezpieczeństwa społeczności lokalnych przynosi istotne wyzwania, w tym przede wszystkim:

1. Problem społecznego wykluczenia i gett romskich. Do najważniejszych problemów związanych z mniejszością romską w Czechach należy zjawisko wykluczenia społecznego, które najbardziej dramatyczną i powszechną formę przyjmuje w istnieniu społecznie wykluczonych osiedli, zamieszkiwanych w znacznej części bądź całkowicie przez Romów. Mimo że dotyczy jedynie części Romów to stanowi bardzo duże wyzwanie z perspektywy polityk etnicznej i społecznej państwa czeskiego i jest jednym z poważnych problemów zachowania bezpieczeństwa społecznego. Negatywne zjawiska związane z wykluczeniem społecznym, takie jak wysoka stopa bezrobocia, brak wykształcenia, wszechobecne patologie społeczne, wzrost przestępczości, całkowita marginalizacja w życiu publicznym, postępująca gettyzacja osiedli zamieszkiwanych przez wykluczonych itp., są dotkliwie odczuwalne nie tylko przez mieszkańców społecznie wykluczonych osiedli, lecz przekraczają ich granice. Zorganizowane grupy przestępcze składające się z samych Romów, czy z dominującą rolą romskich członków, swą działalność związaną np. z organizowaniem i zmuszaniem do prostytucji, handlem ludźmi, kradzieżami itp. prowadzą na terenie całej Republiki Czeskiej, a niejednokrotnie także poza nią. Z kolei drobniejsza działalność przestępcza prowadzona poza wykluczonym osiedlem staje się udziałem jego „zwykłych” mieszkańców. W rezultacie krąg osób dotkniętych w sposób bezpośredni lub pośredni wykluczeniem społecznym nie ogranicza się jedynie do części społeczności romskiej lecz obejmuje także członków społeczeństwa większościowego, zwłaszcza zaś zamieszkujących regiony Republiki Czeskiej, w których liczba tego typu osiedli jest najwyższa. Tym samym problem wykluczenia społecznego staje się jednym z najważniejszych wyzwań w kontekście bezpieczeństwa społeczności lokalnych oraz pracy policji na tym obszarze.

2. Eskalacja napięć międzyetnicznych i niepokojów społecznych na poziomie lokalnym. Zauważalnym na przestrzeni ostatnich lat zjawiskiem w Republice Czeskiej jest pogorszenie stosunków między społeczeństwem większościowym a mniejszością romską. Przybiera ono zróżnicowane formy, coraz częściej ewoluując w stronę otwartych konfliktów, a sprzyjają mu trudna sytuacja gospodarcza

² *Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám (pro období let 2013-2014)*, Praha 2013, s. 17 (dalej: *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*).

w regionie, bezrobocie, przestępczość, brak perspektyw dla ludzi młodych, itp.. Jest to ponadto jeden ze „skutków ubocznych” istnienia społecznie wykluczonych osiedli. Symbolem napiętych relacji są antyromskie pochody i demonstracje, czasem organizowane przez skrajną prawicę, nierzadko przez „zwykłych obywateli”. Będąc wynikiem napięć społecznych w danym regionie czy mieście i wentylem frustracji jego „białych” mieszkańców stały się z czasem jednym z poważnych czynników konfliktogennych przyczyniając się do pogorszenia relacji międzyetnicznych i obniżenia poczucia bezpieczeństwa wśród Romów. W corocznych sprawozdaniach o rozwoju ekstremizmu w Republice Czeskiej to właśnie pogarszające się relacje międzyetniczne i niepokoje społeczne na tle etnicznym zaliczane są do najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa w przyszłości³.

3. Rozwój popularności ekstremizmu na poziomie lokalnym i działalność sympatyków skrajnej prawicy. W Republice Czeskiej ugrupowania i ideologie skrajnie prawicowe nie cieszyły się jak dotychczas popularnością. Sytuacja ulega jednak w ostatnich latach pewnej zmianie, szczególnie na poziomie lokalnym. Kandydaci startujący do wyborów komunalnych z list partii skrajnie prawicowych zyskują poparcie w gminach i województwach borykających się z problemami społeczno-ekonomicznymi, w których liczna jest ponadto społeczność romska. Jednym ze sposobów pozyskiwania sympatyków jest organizowanie przez skrajną prawicę wspomnianych już antyromskich pochodów i demonstracji, które stają się okazją dla szerzenia nienawiści rasowej, brutalnych ataków na Romów, starć między członkami skrajnej prawicy a skrajnej lewicy, między prawicowymi ekstremistami a policją, itp.⁴

4. Migracje społeczności romskiej na poziomie lokalnym. Mają one przede wszystkim charakter wewnętrzny i związane są z zauważalnym wśród Romów w ostatnich latach trendem do osiedlania się w małych miejscowościach, w których ceny wynajmu mieszkań i koszty utrzymania są niższe. Migracje mają charakter dobrowolny lub wymuszony, np. eksmisją czy też fatalnymi warunkami mieszkaniowymi w poprzednim miejscu zamieszkania. Ich skutkiem jest rozrost istniejących już społecznie wykluczonych osiedli lub powstawanie nowych i związany z tym wzrost napięć społecznych: między społeczeństwem większościowym a Romami lub zasiedzającymi mieszkańcami, w tym należącymi do mniejszości romskiej a napływowymi Romami. Ci ostatni są bowiem, w zgodnej opinii „starych mieszkańców” romskiego i nie-romskiego pochodzenia, uważani za przyczynę wzrostu liczby przestępstw i patologii społecznych. Migracje mogą mieć

³ Zob. szerzej publikowane rokrocznie *Sprawozdania o rozwoju ekstremizmu w Republice Czeskiej*.

⁴ Interesujące studium aktywności skrajnej prawicy w Republice Czeskiej w kontekście problematyki romskiej zob. M. Mareš, *Antycyganizm prawicowych ekstremistów – propaganda partii politycznych i przemoc*, [w:] *Kwestia romska w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego*, E. i T. Szyszlakowie (red.), Wrocław 2013, s. 181-192.

także charakter zewnętrzny, tj. napływ Romów z innych państw, przede wszystkim ze Słowacji i Rumunii oraz reemigracji z Zachodu „z niczym”.

5. Bezpieczeństwo Romów. Należy również podkreślić, iż coraz większym wyzwaniem staje się zapewnienie bezpieczeństwa romskim mieszkańcom. Źródłem zagrożeń są w tym przypadku przede wszystkim społecznie wykluczone osiedla i rozwijana w nich działalność przestępcza, aktywność skrajnej prawicy oraz wzrost uprzedzeń społecznych i niechęci wobec mniejszości romskiej. Romowie są bowiem nadreprezentowani nie tylko w grupie sprawców czynów przestępczych, ale również ich ofiar, a narastające wśród nich poczucie zagrożenia bezpieczeństwa prowadzi do ich dalszej izolacji od społeczeństwa większościowego oraz w skrajnych przypadkach do decyzji o emigracji z kraju.

Wyróżnione wyzwania, którym sprostać muszą podczas pracy na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa społeczności lokalnych funkcjonariusze policji czeskiej, skutkują wzrostem zainteresowania władz policyjnych kwestiami narodowościowymi, w tym romską.

Problematyka romska jest uwzględniana w dokumentach o charakterze deklaratywnym, w strategiach rozwoju pracy policji w stosunku do mniejszości narodowych oraz w strategiach walki z przestępczością i z wykluczeniem społecznym na poziomie ogólnokrajowym i lokalnym. Tym samym postrzegana jest jako istotny filar bezpieczeństwa społecznego. Uwaga skupia się w tym przypadku głównie na formach aktywności mających charakter prewencyjny, a grupę docelową stanowią przede wszystkim społeczności romskie.

Pierwszym tego typu dokumentem, uznawanym zresztą za początek systemowego podejścia Policji Republiki Czeskiej do mniejszości narodowych, była *Narodowa strategia pracy Policji RCz w stosunku do mniejszości narodowych i etnicznych* z 2003 r. (*Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám*). Impulsem dla jej powstania stał się zauważalny napływ cudzoziemców i wzrost liczby osób starających się o azyl w Czechach oraz społeczne oczekiwania dotyczące uwzględniania w pracy policji kwestii mniejszości narodowych. Podczas kiedy początkowo jako priorytet traktowano rozwiązania skupiające się na zagadnieniach „etnicznych”, to z czasem pierwszorzędne znaczenie zyskały inne, zwłaszcza socjalne. Od 2006 r. na pierwszym miejscu znalazł się nacisk na walkę z „przestępczością związaną ze środowiskiem społecznego wykluczenia bez względu na przynależność narodowościową świadków, ofiar czy sprawców”.

Na przestrzeni dekady przyjęto kolejne dokumenty dotyczące pracy policji z mniejszościami, w tym m.in. *Strategię pracy Policji RCz w stosunku do mniejszości na lata 2006-2007* (*Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období let 2006-2007*) oraz *Strategię pracy Policji Republiki Czeskiej w stosunku do mniejszości na lata 2008-2012* (*Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období let 2008-2012*). W drugim z wymienionych do-

kumentów do najważniejszych celów na lata 2008-2012 zaliczono: zaszczepienie założeń community policing w systemie Policji RCz; zagwarantowanie informacji dla policjantów na wszystkich poziomach o specyfice policyjnej pracy z mniejszościami, jej celach i priorytetach, jak również o celach i priorytetach *Strategii* na lata 2008-2012; zagwarantowanie systematycznego kształcenia i przygotowania policjantów do pracy z mniejszościami. Zdecydowano się ponadto na wprowadzenie we wszystkich szkołach policyjnych przedmiotu poświęconego problematyce mniejszości narodowych.

Obowiązującą aktualnie *Strategię pracy Policji Republiki Czeskiej w stosunku do mniejszości na lata 2013-2014 (Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám (pro období let 2013-2014))* przyjęto w roku 2013. Ważnym punktem odniesienia dla tego dokumentu była przeprowadzona reforma Policji Republiki Czeskiej wpływająca na wszystkie obszary pracy formacji, także te dotyczące mniejszości narodowych. Chodzi przede wszystkim o wprowadzenie metod community policing do pracy policji i jej nową strukturę organizacyjną⁵.

W *Strategii* podkreśla się, że problematyka mniejszości narodowych należy do tych kluczowych obszarów, których niedocenienie może w przyszłości prowadzić do poważnych zagrożeń bezpieczeństwa. Taki rozwój sytuacji sugeruje m.in. nasilenie się zjawiska społecznego wykluczenia obejmującego kolejne regiony Republiki Czeskiej i niosącego ze sobą znaczne ryzyko bezpieczeństwa w postaci eskalacji napięć między społeczeństwem większościowym a mniejszością romską oraz niepokojów społecznych, które w skrajnych przypadkach mogą skutkować nawet kryzysem demokracji i wiary w instytucje państwowe i państwo prawa. Zdaniem autorów *Strategii* społeczne wykluczenie nie należy więc jedynie do zagadnień z obszaru polityki społecznej, lecz także z obszaru bezpieczeństwa. W tym kontekście zwraca się szczególną uwagę na notowany w środowisku osób marginalizowanych wzrost przestępczości oraz na wykorzystywanie problemu społecznie wykluczonych osiedli przez ugrupowania skrajnie prawicowe dla zyskania popularności wśród lokalnych mieszkańców⁶.

Wśród zakładanych celów systematycznej pracy policji z mniejszościami w *Strategii pracy Policji Republiki Czeskiej w stosunku do mniejszości na lata 2013-2014* wymieniono:

- Profesjonalny stosunek policji i policjantów do członków mniejszości narodowych opierający się na zasadach równego traktowania, niedyskryminowania, szacunku dla odmienności;
- Maksymalne informowanie funkcjonariuszy policji o specyfice mniejszości narodowych w celu zwiększenia szans na skuteczną walkę z przestępczością;

⁵ *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, s. 3-7.

⁶ *Ibidem*, s. 3.

- Zapobieganie przestępczości i konfliktom etnicznym;
- Aktywną postawę policji, przejawiającą się w inicjowaniu relacji z członkami mniejszości, budowaniu bezkonfliktowych stosunków z mniejszościami sprzyjających zaufaniu i lepszej komunikacji, m.in. poprzez zainteresowanie problemami mniejszości i oferowanie propozycji rozwiązania. Taka postawa ma ułatwić komunikację w czasie kryzysów i ich rozwiązywanie;
- Obustronne zaufanie między policją a członkami mniejszości narodowych;
- Efektywną implementację prawa do specyficznego środowiska społecznie wykluczonych osiedli;
- Wkład policji do procesu integracji członków mniejszości oraz grup mniejszościowych do społeczeństwa większościowego;
- Konsekwentne egzekwowanie prawa zarówno od członków mniejszości narodowych, jak i społeczeństwa większościowego. Podkreśla się przy tym, że ulgowe potraktowanie sprawców czynów przestępczych rekrutujących się spośród członków mniejszości wzmaga niechęć ze strony społeczeństwa większościowego, przyczyniając się do pogłębienia społecznego wykluczenia⁷.

W *Strategii* przeanalizowano ponadto skuteczność dotychczasowych rozwiązań systemowych dotyczących mniejszości narodowych i zapowiedziano wprowadzenie nowych. Większość z tych już istniejących oraz z planowanych ukierunkowana jest na pracę z mniejszością romską, przy czym niekiedy adresowane są one wyłącznie do tej grupy narodowościowej. Głównym rozwiązaniem systemowym wprowadzonym w czeskiej policji a dotyczącym mniejszości, w tym romskiej, stanowi oficer łącznikowy (styčný důstojník – SD) i jego grupa robocza (pracovní Skupina – PS). Funkcję tę utworzono w 2005 r. we wszystkich ówczesnych województwach w celu ułatwienia kontaktów i komunikacji między policją a mniejszościami narodowymi i zamkniętymi społecznościami. Obecnie liczba oficerów łącznikowych wynosi 14. Dla rozwoju tej formy aktywności policji istotne znaczenie miała jej reforma w 2010 r. i wprowadzone wówczas zmiany organizacyjne. Funkcja oficera łącznikowego została odebrana specjalistom ds. ekstremizmu, rekrutującym się z szeregów policji kryminalnej i dochodzeniowej. Krok ten spowodowany był w znacznym stopniu zauważalną fluktuacją na tym stanowisku. W rezultacie nastąpiła wówczas całkowita wymiana policjantów pełniących tę służbę, skutkująca koniecznością doszkalania nowych specjalistów, nawiązania nowych kontaktów i w efekcie stagnacją w latach 2010-2011. Obecnie można jednak – zdaniem autorów *Strategii pracy Policji Republiki Czeskiej w stosunku do mniejszości na lata 2013-2014* – mówić o stabilizacji sytuacji, się oficerów łącznikowych uznać za skonsolidowaną oraz odnotować wzrost aktywności w obszarze mniejszościowym, o czym świadczy kontynuacja wielu zainicjo-

⁷ *Ibidem*, s. 5.

wanych w przeszłości projektów, jak i pojawienie się nowych⁸, mających na celu m.in. zapobieganie przestępczości, budowanie zaufania między policją a członkami mniejszości i szybką reakcją na problemy członków mniejszości. Aktywną stroną w tych przedsięwzięciach pozostają właśnie oficerowie łącznikowi⁹.

Są to obecnie wyspecjalizowani pracownicy do spraw pracy policji w stosunku do mniejszości narodowych. Pełnią rolę pośrednika między mniejszościami a policją, pomagają członkom mniejszości rozwiązywać konkretne problemy dotyczące kwestii znajdujących się w kompetencjach Policji RCz, pełnią rolę konsultanta w sprawach, które z punktu widzenia policji dotyczą problematyki mniejszościowej, na bieżąco monitorują struktury mniejszości w danym osiedlu i partycypują w procesie zapobiegania i walki z przestępczością. Poprzez regularne wizyty w miejscach koncentracji mniejszości narodowych starają się budować zaufanie ich mieszkańców do policji. Ponadto współpracują z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką mniejszościową, władzami samorządowymi, wojewódzkimi koordynatorami do spraw mniejszości romskiej¹⁰, Agencją do spraw integracji (Agentura pro sociální začleňování)¹¹ oraz uczestniczą w pracach podmiotów samorządowych i w programach skupiających się na tejże tematyce¹². Oficerowie łącznikowi, ewentualnie członkowie ich grupy roboczej, regularnie odwiedzają także placówki oświatowe, w celu zapoznania dzieci i młodzieży, w tym należących do mniejszości narodowych z pracą policji oraz szeroko pojętą problematyką przestępczości. Podobny cel przyświeca spotkaniom z osobami dorosłymi należącymi do mniejszości, na ogół organizowanymi we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Aktywnie uczestniczą także w obozach letnich

⁸ Do takich projektów należą np: Tour de Dvůr – Přerov, Tęczowa adopcja – Ústí nad Łabą, akcja policyjni buňky – Ostrava, Grupa działania ds. Rozwiązywania problemów w społecznie wykluczonych obszarach.

⁹ *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, s. 8-9.

¹⁰ Poprzez koordynatorów do spraw mniejszości romskiej państwo przekazuje informacje i promuje realizowaną na poziomie centralnym politykę integracyjną wobec Romów na poziom lokalny/regionalny – wojewódzki. <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=476> (21 III 2014).

¹¹ Agencja do spraw integracji społecznej (wcześniej Agencja do spraw integracji społecznej w osiedlach romskich) to utworzony w okresie rządów Miroslava Topolánka podmiot działający na rzecz poprawy sytuacji ludności zamieszkującej społecznie wykluczone osiedla. Początkowo koncentrować się miała na mniejszości romskiej, jednak od 2010 r. jej działalność adresowana jest do wszystkich wykluczonych, bez względu na przynależność etniczną (stąd zmiana nazwy Agencji). Podstawowy środek realizacji zadań Agencji stanowi zawieranie umów o lokalnym partnerstwie z zainteresowanymi podmiotami, na ogół samorządami, na terenie których znajdują się społecznie wykluczone osiedla, dotyczących walki z tym zjawiskiem. Strony partnerstwa wspólnie przygotowują plany i projekty konkretnych działań. <http://www.socialni-zaclenovani.cz> (12 VIII 2014).

¹² Należą do nich komisje i komitety do spraw mniejszości narodowych, grupy robocze do spraw integracji, grupy doradcze, lokalne programy na rzecz integracji mniejszości romskiej, rozwoju wielokulturowej społeczności itp.

organizowanych dla dzieci ze społecznie wykluczonych osiedli, ewentualnie innych akcjach o charakterze wypoczynkowym adresowanych do dzieci i młodzieży z tych środowisk. Ma to na celu przybliżenie pracy policji oraz budowę zaufania do niej. Jednym z najważniejszych zadań oficerów łącznikowych w obszarze problematyki mniejszościowej, w tym przede wszystkim romskiej, pozostaje ponadto zapewnianie bezpieczeństwa podczas demonstracji antyromskich¹³.

Oficer łącznikowy kieruje ponadto grupą roboczą, do której kompetencji również należy problematyka mniejszościowa. Liczebność i skład grupy roboczej oficera łącznikowego uwarunkowana jest szeregiem czynników, w tym przede wszystkim sytuacją w danym województwie oraz tym, na które z jego regionów skierowana będzie największa uwaga i aktywność oficera łącznikowego¹⁴.

Wśród najważniejszych pozytywnych skutków pracy oficerów łącznikowych wymienia się na ogół zwiększenie efektywności komunikacji z członkami mniejszości i zainteresowanymi instytucjami, poprawę jakości pracy policji w obszarze ujawniania ukrytej przestępczości obecnej w społecznościach mniejszościowych oraz wczesną prewencję konfliktów etnicznych. Uważa się, że potencjał oficerów łącznikowych jest najlepiej wykorzystywany podczas przygotowywania, organizacji i wprowadzania środków bezpieczeństwa przy okazji pochodów i demonstracji organizowanych przez radykałów, wymierzonych w mniejszości, zwłaszcza romską¹⁵. Widoczne są jednak znaczne różnice w aktywności poszczególnych oficerów łącznikowych oraz ich zespołów roboczych¹⁶, co podkreśla się również w *Strategii*. Zdaniem autorów tego dokumentu mają one wynikać przede wszystkim z niedostatku czasu, który oficerowie mogą przeznaczyć na ten rodzaj działalności – zajmują się bowiem jednocześnie swą „podstawową” pracą, z różnego poziomu osobistej motywacji, stopnia wsparcia ze strony przełożonych, itp. Wśród najważniejszych przeszkód dla podniesienia efektywności działań na odcinku mniejszości wymieniono ponadto obciążenie policjantów zajmujących się tą problematyką innymi zadaniami, brak jasno zdefiniowanego czasu pracy dla zadań związanych z mniejszościami oraz niedostateczną motywację ze strony

¹³ *Zpráva o činnosti styčných důstojníků pro menšiny a jejich pracovních skupin za 2. pololetí roku 2012*, leden 2013; *Zpráva o činnosti styčných důstojníků pro menšiny a jejich pracovních skupin za 1. pololetí roku 2013*, červenec 2013.

¹⁴ W skład grupy roboczej wchodzi na ogół policjant zajmujący się problematyką ekstremizmu, sekt i przemocy, policjant należący do służby kryminalnej i dochodzeniowej, policjant służący w prewencyjnym oddziale informacyjnym, policjant służący w policji ds. cudzoziemców oraz policjant służący w lokalnych oddziałach prewencji w rejonach, w których znajduje się społecznie wykluczone osiedle bądź istnieją problemy z cudzoziemcami lub społecznościami mniejszościowymi. W praktyce to właśnie ten ostatni jest w pierwszym rzędzie włączany do pracy w grupie roboczej oficera łącznikowego.

¹⁵ *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, s. 8, 10-11.

¹⁶ *Zob. Zpráva o činnosti styčných důstojníků (...) za 2. pololetí roku 2012; Zpráva o činnosti styčných důstojníků (...) za 1. pololetí roku 2013.*

managmentu (przełożonych), jak również niezadowalający stopień kontroli policjantów zajmujących się mniejszościami. Problem świadomości wśród funkcjonariuszy znaczenia pracy „na odcinku mniejszościowym” oraz faktu, iż do zadań policji należy rozwiązywanie aspektów integracji mniejszości związanych z bezpieczeństwem jawi się w kontekście troski o skuteczność działań policji podejmowanych na tym obszarze jako jednych z najważniejszych¹⁷.

Kolejnym rozwiązaniem systemowym dotyczącym problematyki mniejszościowej, jest wprowadzenie instytucji asystentów ds. kontaktów z policją i innymi urzędami (asistent při jednání s policií a dalšími úřady), wcześniej asystentów Policji Republiki Czeskiej ds. pracy w społecznie wykluczonych osiedlach (asistent Policie ČR pro práci v sociálně vyloučených lokalitách). Jest to projekt adresowany do mieszkańców marginalizowanych osiedli, czyli przede wszystkim Romów, głównie ofiar bądź świadków ukrytej przestępczości, szczególnie trudnej do wykrycia i zwalczania z uwagi na niechęć do podejmowania współpracy z policją właśnie ze strony jej świadków i ofiar. Cel projektu stanowi ułatwienie kontaktów i porozumienia pomiędzy policją a potencjalnymi świadkami czy ofiarami ukrytej przestępczości. Służą temu działania zmierzające do poprawy stosunków między policją a mieszkańcami społecznie wykluczonych osiedli oraz na rzecz stworzenia warunków znacznie ułatwiających tym ostatnim dostęp do służb policyjnych i pomocy ze strony funkcjonariuszy. Praca asystentów miała przyczynić się do większej wykrywalności ukrytej przestępczości w marginalizowanych osiedlach, do zwiększenia wśród ich mieszkańców świadomości swych praw i obowiązków oraz chętniejszego sięgania przez nich przy rozwiązywaniu problemów do standardowych środków instytucjonalnych. Z kolei policjanci mieli uzyskać większą wiedzę o sytuacji wewnątrz enklaw. W zamierzeniu funkcja asystenta ds. kontaktów z policją i innymi urzędami miała stać się „skutecznym narzędziem znacznej eliminacji przestępczości w społecznie wykluczonych osiedlach”. Mimo to projekt praktycznie od momentu jego zainicjowania boryka się z problemami wynikającymi przede wszystkim z braku jasności co do instytucjonalnego umocowania, a przede wszystkim finansowego zabezpieczenia. Zwłaszcza ta ostatnia kwestia skutecznie hamuje proces jego realizacji we wszystkich enklawach i regionach, w których jest na tę formę pracy policji zapotrzebowanie. W 2013 r. w skali całego kraju było jedynie 10 asystentów ds. kontaktów z policją i innymi urzędami¹⁸.

W *Strategii pracy Policji Republiki Czeskiej w stosunku do mniejszości narodowych na lata 2013-2014* zapowiedziano realizację nowego projektu na niwie mniejszościowej – wprowadzenie stanowiska policyjnego specjalisty do pracy z mniejszością romską w społecznie wykluczonych osiedlach (policejní specialista pro práci s romskou menšinou v sociálně vyloučených lokalitách). Potrzebę

¹⁷ *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, s. 8, 12, 16.

¹⁸ *Ibidem*, s. 30-32.

utworzenia tejże funkcji argumentowano rosnącym znaczeniem problematyki społecznego wykluczenia Romów i koniecznością rozwiązywania przez policję problemów z zakresu bezpieczeństwa, które ściśle wiążą się z istnieniem marginalizowanych osiedli, jak również z groźbą potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa związanych z ewentualnym napływem do Czech Romów z Europy Wschodniej. Policyjny specjalista do pracy z mniejszością romską w społecznie wykluczonych osiedlach ma stanowić znaczący instrument pracy policji w tym środowisku. Oczekuje się, że projekt przyczyni się do poprawy jakości i efektywności pracy policji w marginalizowanych osiedlach – przede wszystkim poprzez podniesienie kwalifikacji funkcjonariuszy zajmujących się pracą z mniejszością romską i poprawę warunków prewencji i walki z charakterystycznymi dla społecznie wykluczonych osiedli formami przestępczości oraz – że poprawi komunikację, współpracę i poziom wzajemnego zaufania między mieszkańcami społecznie wykluczonych osiedli a organami egzekwującymi prawo. Warto przy tym nadmienić, że jest to stanowisko wzorowane na rozwiązaniu wprowadzonym w 2006 r. w Republice Słowackiej i funkcjonującym tam w ramach podstawowych departamentów prewencji¹⁹. Realizacja projektu na Słowacji przynosi wymierne korzyści, m.in. udało się nawiązać współpracę z autorytetami wśród społeczności romskiej, zwiększyć znajomość prawa wśród Romów i ich zaufanie do policji, zabezpieczyć przestrzeganie porządku publicznego w społecznie wykluczonych osiedlach, uważany jest ponadto za znaczący instrument integracji społecznej mniejszości romskiej. Z tego względu podczas wdrażania programu w czeskiej policji planowano skorzystanie ze słowackich doświadczeń, m.in. poprzez przeprowadzenie przez stronę słowacką specjalistycznych kursów doszkalających oraz udział w stażach w Republice Słowackiej około 50 funkcjonariuszy rocznie, z których zostaną następnie wybrani najlepsi kandydaci do funkcji specjalisty do pracy z mniejszością romską. W przeciwieństwie do wcześniejszych projektów zapowiedziano wyraźne określenie procentowego podziału czasu pracy specjalistów, włącznie z uwzględnieniem czasu, który specjaliści muszą spędzać w społecznie wykluczonych osiedlach, jak również wprowadzenie systemu kontroli jego dotrzymywania²⁰. Warto także wspomnieć o współpracy policji z asystentami prewencji przestępczości²¹. Są oni dla policji partnerem w zabezpieczaniu porządku publicznego i bezpieczeństwa, głównie w marginalizowanych osiedlach, choć nie tylko.

¹⁹ Do jego zadań należy tam m.in. piecza nad przestrzeganiem porządku publicznego w tzw. osadach romskich i ich okolicach, rozwiązywanie drobnych sporów, spotkania z mieszkańcami osad i zainteresowanymi instytucjami w celu rozwiązywania problemów prowadzących do nieprzestrzegania prawa, oferowanie podstawowych porad prawnych.

²⁰ *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, s. 15, 34-36; příloha č. 4 - *Projekt „Zavádění policejních specialistů pro práci s romskou menšinou v sociálně vyloučených lokalitách“*, s. 1.

²¹ *Strategie pro práci Policie ČR 2013- 2014*, s. 32. Asystent prewencji przestępczości to jeden z projektów realizowanych w ramach programu Úsvit Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Problematyka romska zaistniała w ostatniej dekadzie w pracach policji także w formie działalności edukacyjnej, podejmowanej zarówno na poziomie ogólnokrajowym, jak i lokalnym, w postaci szkoleń, konferencji, kursów, włączania szeroko pojmowanej problematyki mniejszościowej do programów studiów w szkołach policyjnych, w tym w Akademii Policyjnej Republiki Czeskiej w Pradze itd. Oferta edukacyjna adresowana jest do „zwykłych” policjantów, zwłaszcza tych w większym stopniu stykających się z członkami mniejszości narodowych i cudzoziemcami, mając na celu zaznajomienie ich z tematyką mniejszości i uczulenie na związane z nią kwestie²². Organizowane są także szkolenia i kursy przygotowujące członków mniejszości narodowych do pracy w policji i uwzględniające jednocześnie specyfikę kulturową kandydatów z szeregów mniejszości²³. Przygotowywane i upubliczniane są ponadto raporty, analizy, sprawozdania dotyczące bezpieczeństwa wewnętrznego, sytuacji mniejszości na obszarze określonego województwa, strategii pracy policji wobec mniejszości narodowych, itp.²⁴

Istotną płaszczyznę działań stanowi przeciwdziałanie lokalnym napięciom na linii społeczność romska – społeczeństwo większościowe, tak by nie przybrały postaci otwartego konfliktu. Oczywiście częściowo służą temu scharakteryzowane wyżej rozwiązania preferowane na poziomie deklaratywnym i systemowym, jednak w praktyce dnia codziennego do najtrudniejszych wyzwań należą w tym kontekście również działania interwencyjne i zapobiegawcze podczas antyromskich akcji organizowanych przez ekstremistów prawicowych oraz inicjowanych przez „zwykłych obywateli”, na ogół w formie różnego rodzaju pochodów, demonstracji i manifestacji. Przy ich okazji popełniane są czyny przestępcze i dochodzi do ataków na Romów, starć z ideologicznymi przeciwnikami a niejednokrotnie i z policją. Rola jednostek policyjnych koncentruje się na ściganiu sprawców przestępstw, lecz równie ważnym zadaniem jest prewencja. Wielokrotnie tylko dzięki przytomności policji udało się zapobiec przygotowywanym atakom na Romów czy nawet pogromom tej społeczności. Aktywność policji nie ogranicza się jedynie

Zatrudniani przez samorządy w lokalnej policji (straży miejskiej) koncentrują się przede wszystkim na walce i zapobieganiu przestępczości (na ogół drobnej, czy też przeciw porządkowi publicznemu), zabezpieczeniu egzekwowania prawa, budowaniu atmosfery zaufania między mieszkańcami społecznie wykluczonych osiedli a policją i strażą miejską i zapobieganiu sąsiedzkim sporom.

²² Ich tematem są m.in. sytuacja konkretnych mniejszości w Republice Czeskiej, często romskiej, zagadnienia rasizmu i prawicowego ekstremizmu, islam, praca policji w środowisku wielokulturowym, specyfika pracy policjanta w społecznie wykluczonych osiedlach, integracja społeczna w regionach, techniki negocjacyjne między policjantami a członkami mniejszości narodowych, zagrożenia społeczności azjatyckich, gangi etniczne, prawa człowieka. *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, s. 23-25.

²³ Przede wszystkim dotyczy to mniejszości romskiej i wietnamskiej.

²⁴ Zob. szerzej m.in. *Strategie pro práci Policie ČR 2013-2014*, passim; *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2011*, zaří 2012, passim.

do zapewnienia odpowiedniej liczby funkcjonariuszy chroniących społeczność romską i odgradzających demonstrantów od kontrdemonstrantów. Ważną rolę w zapobieganiu agresywnym zachowaniom uczestników demonstracji pełnią zespoły antykonfliktowe²⁵. Ponadto policja współpracuje z organizowanymi przez Romów, przy okazji akcji antyromskich, siłami samoobrony.

Z perspektywy policji antyromskie pochody i manifestacje stanowią jedno z najpoważniejszych wyzwań w zapewnianiu bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Są bowiem nie tylko przedsięwzięciem organizacyjnym, lecz wymagają mobilizacji znacznych sił w rejonie, w którym się odbywają. Szczególnie niepokojąco jawi się w tym kontekście zauważalna w ostatnim czasie brutalizacja zachowań demonstrantów wobec funkcjonariuszy podczas manifestacji antyromskich organizowanych przez skrajną prawicę oraz nowa strategia organizatorów tychże akcji. Pierwsza z tendencji ma bezpośredni związek ze zwiększającym się udziałem w tych akcjach sympatyków środowisk hooligans i neonazistowskich nie tylko z Czech, lecz również ze Słowacji, Polski i Niemiec, druga ze świadomą koncentracją większej liczby demonstracji w jednym czasie, by w ten sposób doprowadzić do konieczności rozproszenia sił policyjnych²⁶.

Inną z form działań mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa w regionach, w których notuje się największe napięcia w relacjach Romowie – nie-Romowie stanowi wzrost liczby patroli policyjnych. Jest to możliwe dzięki zwiększeniu w tych rejonach liczby funkcjonariuszy²⁷, choć należy nadmienić, iż takie rozwiązanie bywa przedmiotem krytyki przede wszystkim wówczas, kiedy wiąże się z wprowadzaniem zasad tzw. zerowej tolerancji²⁸.

²⁵ Zespoły antykonfliktowe powołano do życia rozkazem prezydenta Policji Republiki Czeskiej z 16 III 2006 r. Działają w każdym województwie, przy wojewódzkiej administracji Policji Republiki Czeskiej. O genezie, celach i działaniach zespołów antykonfliktowych zob. szerzej D. Zámek, *Hromadné narušení veřejného pořádku z pohledu Policie ČR*, Plzeň 2013, s. 56-62.

²⁶ Miało to miejsce na przykład latem 2013 i 2014 r. Szerzej zobacz m.in. *Policie se mobilizuje: Do Ústí nad Labem míří asi 500 neonacistů*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/policie-se-mobilizuje-do-usti-nad-labem-miri-asi-500-neonacistu> (13 VI 2014); *Policie se připravuje na demonstrace. Ostravskou akci DSSS proti ubytovnam ohlásil vedoucí dvou ubytoven*, <http://www.romea.cz/cz/video/demonstrace/policie-se-pripravuje-na-vikendove-demonstrace> (22 VIII 2014); *Seznam protiromských pochodů, na které se policie připravuje. Organizují je neonacisté*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/policie-se-pripravuje-na-protiromske-pochody-ktere-pripravuji-extremiste> (21 VIII 2014).

²⁷ Zwiększenie sił policji znalazło się w pakiecie działań podjętych przez rząd Petra Nečasa w odpowiedzi na gwałtowne zamieszki społeczne w jednym z regionów Republiki Czeskiej, latem 2011 r. Bezpośrednim impulsem dla ich wywołania stał się atak grupy Romów na personel i gości jednego z barów, choć lokalny konflikt na linii Romowie – nie-Romowie trwał już od dłuższego czasu.

²⁸ Programy zerowej tolerancji to zestaw radykalnych środków o represyjnym charakterze wprowadzanych przez władze samorządowe na obszarach, na których dochodzi do eskalacji napięć na linii Romowie – społeczeństwo większościowe, w jakich bardzo często partycypuje

Analizując rolę Policji Republiki Czeskiej w kreowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnych w kontekście mniejszości romskiej należy wspomnieć o działaniach budzących kontrowersje oraz negatywnie oddziałujących na bezpieczeństwo w środowisku lokalnym.

Jak już wspomniano, zdaniem czeskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na skuteczność wprowadzania zasad *community policing* w pracy z mniejszościami negatywnie wpływają niedostatki w strukturze policji. Warto jednak zwrócić uwagę na niekorzystny wpływ innych czynników, o jakich wspomina m.in. Markéta Vaňková, która zwraca w tym kontekście uwagę na proces etnicznego definiowania przez funkcjonariuszy sytuacji w społecznie wykluczonych osiedlach oraz świadomą i nieświadomą selekcję wiedzy o tychże mniejszościach. Okazuje się, że część policjantów przejawia tendencję do postrzegania sytuacji w marginalizowanych osiedlach w kategoriach etniczności, czyli w sposób automatyczny mówią o Romach, utożsamiając pojęcia „Rom” i „społecznie wykluczony”. W efekcie przestępczość w środowisku społecznie wykluczonych również postrzegają w kategoriach etnicznych: sprawcami są prawie zawsze Romowie, ofiarami prawie zawsze nie-Romowie, podkreśla się także brak hamulców tych pierwszych jeśli chodzi o działalność przestępczą wobec tych drugich. Romom przypisuje się również dużą tolerancję wobec przemocy w rodzinie i odmienną, niż w przypadku społeczeństwa większościowego, interpretację brutalnych zachowań, np. jako oznaki miłości czy zainteresowania. Funkcjonariusze mają w efekcie tendencję do szufladkowania pewnych zachowań, innych niż w przypadku większości, jako typowych dla romskiej kultury i etniczności. Nie podejmują więc działań, gdyż są to – ich zdaniem – zachowania „normalne” dla społeczności romskiej.

Wspomniana autorka zwraca również uwagę na obecny w pracy policji tzw. „system bramy”. Pojęciem tym określa z kolei świadome postępowanie policjantów mające na celu zniechęcenie Romów do zgłaszania przestępstw, których są ofiarami lub świadkami. Wykorzystuje się niepewność osób narodowości romskiej co do faktu, czy rzeczywiście dany czyn jest przestępstwem, wynikającą przede wszystkim z niezajomości przez nich prawa i niskiego wykształcenia. Podłożem, na którym ów „system bramy” może funkcjonować, jest zakorzenione głęboko przekonanie, iż Romowie/Cyganie są sprawcami a nie ofiarami

również skrajna prawica. Program ma na celu ich wygaszenie. Zwolennicy tzw. zerowej tolerancji podkreślają, że skutkiem jej wprowadzenia jest uspokojenie sytuacji, wydatne zmniejszenie liczby przestępstw i poprawa jakości życia „zwykłych obywateli”. Przeciwnicy, że mimo iż oficjalnie program nie jest wymierzony w społeczność romską, to w praktyce głównie Romowie odczuwają negatywne skutki zaostrzenia systemu kontroli i kar, co tylko pogłębia ich niechęć do policji czy straży miejskiej oraz przyczynia się do pogłębiania izolacji społecznej. Podkreśla się jednocześnie populistyczny charakter programów zerowej tolerancji oraz fakt, że nie rozwiązują one istniejących problemów, „zamrażając” je jedynie na jakiś czas.

przestępstw i nie warto „tracić czasu” na sprawy ich dotyczące. Skuteczność zniechęcania Romów osiąga się m.in. poprzez sugestie, że dany czyn nie należy do kompetencji policji ponieważ nie jest przestępstwem (np. była to zwykła kłótnia rodzinna, nawet jeśli z użyciem przemocy), że powinien być zgłoszony w miejscu stałego pobytu zgłaszającego (jeśli ten ma adres stałego zameldowania inny niż faktycznego zamieszkania), że wartość kradzieży jest zbyt niska, że zgłaszający musi wskazać konkretnego sprawcę, że należy przyjść w innym dniu, gdyż nie ma dziś policjanta zajmującego się tą sprawą (to w przypadku, kiedy jest to kolejna wizyta osoby zgłaszającej)²⁹. Jak zauważa Václav Walach, w sytuacji kiedy członkowie społeczności romskiej są nadreprezentowani zarówno wśród sprawców przestępstw, jak i ich ofiar, praktyka ta nabiera szczególnego znaczenia³⁰. Tego typu zachowania funkcjonariuszy skutkują niezgłoszeniem znacznej części przestępstw popełnianych w społecznie wykluczonych osiedlach, a tym samym nieodnotowaniem w statystykach. Ich skala oraz rozmiar pozostają zatem nieznane policji. Skutkiem „systemu bramy” jest przy tym nie tylko zniechęcenie ofiar oraz świadków przestępstw do ich zgłaszania, ale szerzej również do kontaktów z policją. W ten sposób w oczach funkcjonariuszy „potwierdzają się” stereotypy dotyczące tolerancji Romów wobec działań przestępczych. Wreszcie – co niezwykle istotne – system ten podważa samą ideę pracy policji jako służby społecznej, bezskutecznymi czyniąc próby budowy zaufania między policją a obywatelami, w tym przypadku przede wszystkim mieszkańcami społecznie wykluczonych osiedli, i działania na rzecz zwiększenia znajomości swych praw wśród tych ostatnich.

Markéta Vaňková przyczyny pojawienia się tego typu praktyk dzieli na trzy główne kategorie: a) psychologiczno-osobowościowe (niechęć policjantów, przepracowanie, „wypalenie”, uprzedzenia, itp.); b) systemowe, związane głównie ze sposobem oceniania pracy policji czyli w oparciu o rozwiązane sprawy, wskutek czego policjanci unikają spraw potencjalnie trudnych do wykrycia i problemowych; c) związane ze wspomnianym już zjawiskiem etnicznego definiowania sytuacji w społecznie wykluczonych osiedlach³¹. Jakkolwiek wyżej opisane zachowania policjantów nie należy przypisywać całej grupie zawodowej, to, jak pokazują badania, należą do stosunkowo częstych³².

Warto wreszcie wspomnieć, iż część komentatorów za występujące obecnie problemy w marginalizowanych osiedlach częściowo obwinia policję. Postawa

²⁹ M. Vaňková, „*Systém brána*“ aneb *Jak přispí vá práce policie k reprodukci sociálního vyloučení*, [w:] *Romové a Cikáni – neznámí i známí. Interdisciplinární pohled*, M. Jakoubek, L. Budilová (red.), Voznice 2008, s. 123-130.

³⁰ V. Walach, *Czescy Romowie – społeczne wykluczenie a bezpieczeństwo. Spojrzenie z drugiej strony konfliktu etnicznego*, [w:] *Kwestia romska w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego*, E. i T. Szyszlakowie (red.), Wrocław 2013, s. 216.

³¹ M. Vaňková, *op.cit.*, s. 127.

³² *Ibidem*, s. 128-129.

funkcjonariuszy wobec pogarszającej się pod względem bezpieczeństwa sytuacji w tych obszarach miała cechować się biernością i zaniechaniem. Nie podejmowano działań zmierzających do jej poprawy. W rezultacie konflikty i liczne zagrożenia bezpieczeństwa w osiedlach, jak również na linii ich mieszkańcy a członkowie społeczeństwa większościowego, narastały, by po wielu latach dać upust w formie zamieszek, ksenofobii, antyromskich manifestacji itp. Ponadto, zdaniem części obserwatorów, policja nie zawsze staje na wysokości zadania podczas tego typu akcji: działa opieszale, pozostaje obojętna wobec agresji ekstremistów w stosunku do demonstrantów protestujących przeciw rasizmowi, lokalne kierownictwo policji nie potrafi należycie ocenić zagrożeń, nie potrafi zapobiec starciom między neonazistami a Romami i siłami policyjnymi, widoczny jest brak koordynacji działań policji³³.

W ostatnim czasie podobne głosy pojawiły się przy okazji wydarzeń w miejscowości Děčín z lipca 2014 r., kiedy grupka Romów zaatakowała „białych”, z których jeden odniósł poważne obrażenia. Obok komentarzy podkreślających szybkość i skuteczność policji w ujęciu winnych zdarzenia pojawiły się opinie, iż główny sprawca znany był już wcześniej z agresywnych zachowań, co było zgłaszane policji przez romskich mieszkańców Děčina. Ta jednak lekceważyła problem, ponieważ ataki kierowane były ze strony Roma wobec Romów. Zdaniem tych ostatnich taka postawa policji stanowi regułę w podobnych sytuacjach. Dopiero atak na „białego” spowodował reakcję policjantów³⁴.

Policja czeska staje się także obiektem krytyki w przypadku rasistowskich zachowań funkcjonariuszy wobec członków mniejszościowych grup etnicznych, zwłaszcza Romów. W najbardziej skrajnych przypadkach przybrały one formę brutalnych ataków, czy też „interwencji” zakończonych pobiciem, czasem nawet ze skutkiem śmiertelnym, rzekomych, należących do mniejszości, sprawców przestępstwa³⁵. Wątpliwości budzą również przypadki zaniedbań policji podczas

³³ Zob. szerzej www.romea.cz, w tym np.: F. Kostlán, *Policie v Ostravě úmyslně neochránila demonstraci proti rasizmu*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/ostrava-vitkov-byl-to-narocny-vikend-policie-se-posouva-na-stranu-rasistu> (1 IV 2014); *Budějovická radnice i vedení jihočeské policie jsou v souvislosti s protiromskou demonstrací terčem ostré kritiky*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vedeni-jihoceske-radnice-i-policie-jsou-v-souvislosti-s-protiromskou-demonstraci-tercem-ostre-kritiky> (12 VI 2014); *Budějovická radnice i vedení jihočeské policie jsou v souvislosti s protiromskou demonstrací terčem ostré kritiky*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vedeni-jihoceske-radnice-i-policie-jsou-v-souvislosti-s-protiromskou-demonstraci-tercem-ostre-kritiky> (1 VI 2014); F. Kostlán, *Vedení jihočeské policie naprosto selhalo. Umožnila mu to institucionalizace rasismu a společenská atmosféra*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/frantisek-kostlan-vedeni-jihoceske-policie-naprosto-selhalo-umoznila-mu-to-institucionalizace-rasismu-a-spolecenska> (12 VII 2014).

³⁴ Zob. szerzej www.romea.cz.

³⁵ Do najgłośniejszych tego typu spraw w ostatnich latach należał przypadek 33-letniego Roma z miejscowości Kynšperk nad Ohří, który zmarł po brutalnej interwencji policji.

zabezpieczenia śladów przestępstw popełnionych na Romach, co wydatnie ograniczyło możliwość znalezienia i adekwatnego ukarania sprawców³⁶.

Bez wątpienia policja należy do najważniejszych podmiotów kreujących bezpieczeństwo jednostek i grup obywateli na poziomie lokalnym. Specyficznym rodzajem działań Policji Republiki Czeskiej na tym obszarze są te związane z mniejszością romską. Wynika to z problemów, z jakimi boryka się ta społeczność, oraz eskalacji napięć w relacjach Romowie – społeczeństwo większościowe, jakiego doświadcza w ostatnich latach nasz południowy sąsiad. Próbując dokonać klasyfikacji działań policji, wyróżnić można następujące kategorie:

1. Uwzględnianie problematyki romskiej w programach i dokumentach określających strategię rozwoju pracy policji w stosunku do mniejszości narodowych oraz w strategiach walki z przestępczością i z wykluczeniem społecznym na poziomie ogólnokrajowym i lokalnym;
2. Wprowadzanie rozwiązań systemowych w postaci tworzenia podmiotów i delegowania funkcjonariuszy;
3. Podejmowanie działań zapobiegających eskalacji napięć na linii Romowie – nie-Romowie, zarówno w życiu codziennym, jak i podczas działań interwencyjnych;
4. Działania policji o dużym potencjale konfliktogennym.

Podczas gdy w pierwszym i drugim przypadku kierunki rozwoju aktywności policji wyznaczone są na poziomie ogólnokrajowym, w ostatnim o ich formach i intensywności decyduje w bardzo dużej mierze sytuacja w danym regionie, a tym samym można mówić o ich daleko posuniętym stopniu decentralizacji. Niemniej wszystkie wymienione wyżej działania stanowią środek budowania fundamentów bezpieczeństwa jednostek i grup społecznych w kontekście problematyki romskiej. Nie należy jednakże zapominać o działaniach mających negatywny wpływ na poziom bezpieczeństwa, mogących stanowić czynnik konfliktogenny. Są one istotnym elementem decydującym o braku bezpieczeństwa na poziomie lokalnym.

Prognozując rozwój sytuacji w kolejnych latach można przypuszczać, że znaczenie problematyki romskiej w kontekście bezpieczeństwa społeczności lokalnych będzie wzrastać, a tym samym wzrastać będzie zainteresowanie policji czeskiej tą problematyką.

³⁶ Na złą pracę policji podca ścigania sprawców pobicia Romów oraz zabezpieczenia śladów przestępstwa, co pozwoliło sprawcom uniknąć wyroku, wskazywano m.in. przy okazji pobicia Romów przez sympatyków skrajnej prawicy w mieście Nový Bydžov, po jednej z demonstracji zorganizowanej przez Robotniczą Partię Sprawiedliwości Społecznej. F. Kostlán, *Případy násilí z nenávisti: Brutalita pachatelů a špatná práce policie*, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/pripady-nasilí-z-nenavisti-brutalita-pachatelu-a-spatna-prace-policie> (12 VII 2014).

Summary

Elżbieta Szyszlak

The role of the Czech police in creating the safety of local communities in the context of the Roma minority

The article concerns the role of the Czech police in creating the safety of local communities in the context of the Roma issues. This aspect of the work of the Police of the Czech Republic in recent years is gaining in importance, which is due to the situation of the Roma community, which generates significant challenges from the perspective of security of local communities (the problem of social exclusion and ghettoisation of Roma, escalation of inter-ethnic tensions and conflicts at the local level, the activity of the extreme right, Roma migrations, security Roma) and enforces the use of non-standard mechanisms to ensure safety. For this reason, it is noticed problems in the strategic documents of the Police of the Czech Republic, are introduced another new system solutions, this matter has also become a regular part of the activity of the police intervention and prevention at the local level.

Elżbieta Szyszlak – dr nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Zakładzie Badań Wschodnich w Instytucie Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego